Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambata.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste acesa 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 3. Sibiiu, 7/19 Ianuariu 1878. **Anulu I.**

Banci rurali.

II. Dupa-ce premiseramu in Nr. 2 unele notiuni fugitive despre necesitatea banciloru rurali, ne tienemu de datori'a nóstra a trage cea mai de aprópe luare-aminte a lectoriloru nostrii càtra acelu proiectu de statute, despre care atinseramu ceva in Nr. 1. Acela pórta titlulu:

Statutele reuniunei hipotecarie generale a proprietariloru mici din Ungari'a si a societatiloru agricole de anticipatiune, confederate cu aceea.*)

Ani intregi au discutatu diariele magiare acestu proiectu; importanti'a lui si bine intielesulu interesu alu fia-carui din noi cere, cá se ne ocupamu si noi de elu macaru càteva dile. Vomu face acésta cu atàtu mai vîrtosu, cà acelea statute pe langa ce sunt lungi, coprinse in 269 §§-i, apoi si sunt dupa a nóstra parere prea multu complicate, pe alocurea pàna la pedanteria. Si cu tóte acestea, ele puse odata in activitate, voru avea de siguru mare influintia asupra afaceriloru nóstre economice, pre cumu la prim'a vedere nu ar crede nimeni. Unu estrasu, de si prea scurtu, din statute, ne va convinge despre acestu adeveru.

Proprietarii mici se capete bani imprumutu. Se vedemu pe ce cali si cu ce conditiuni propuse de cei 36 subscribenti, intre carii vedemu si 6 grafi, 1 baronu, 2 archierei romani, mai multi alti proprietari mari, cumu si ómeni cá Türr, Klapka, Bitto, Wahrmann, Kerkápolyi, Iokai, Moritz, Somsich, Falk etc. etc.

Scopulu reuniunei este, cá spre a inainta cultur'a pamentului, se li se midiulocésca proprietariloru mici (sateniloru) creditu. Cumu? Prin aceea, cà ei se formedie intre sinesi consortiuri (tovarosii), se stea buni (chezasi) unii pentru altii, se dea si ei bani la fondu séu la banc'a loru, se ia si imprumuturi totu pe garanti'a consortiului. Mai pe romanesce: Locuitorii fia-carei comune se adune sume de bani la o cassa comuna, din care apoi se ia bani imprumutu, fia-care pre càtu creditu póte se aiba, pe langa conditiunile ce se voru vedea mai la vale. (§. 1).

Resiedenti'a centrale a bancei se fia in B.-Pesta, cá mama a toturoru reuniuniloru particularie din tóte tierile corónei unguresci. (§. 2).

Publicatiunile reuniunei se facu numai in fói'a oficiala din B.-Pesta, si limb'a sa de manipulatiune este esclusivu (kizárolag) cea magiara. (§. 6—7).

Asia dara miile de comune curatu romanesci séu curatu croatice ori serbesci etc. voindu a infiintia societati séu consortiuri de imprumutari ori simplu hipotecarie, séu si de asia numite anticipatiuni, de si nu cunósce nimeni limb'a magiara, totusi manipulatiunea intréga se o pórte numai in limb'a statului, cu protocóle, contabilitate si corespondentie magiare. Cu alte cuvente, comunitatile nemagiare se nu póta infiintia consortiuri.

Membrii reuniunei sunt séu fundatori séu ordinari. Fundatori sunt carii depunu la fondulu de reserva celu pucinu càte 500 fl. in bani ori in obligatiuni. (§. 9).

Se crede cà si statulu va participa cá fundatoru cu 500000 fl. (§. 15).

La fondu se iau si bani imprumutu si in depositu. Se tragu si prisósele dela reuniunile filiali la cass'a centrale in B.-Pesta. (§. 23).

Reuniunea garantédia cu tóta averea sa, chiaru si cu fondulu de reserva si cu datoriile active càte va avea. (§. 24).

Organele administrative ale reuniunei sunt sia de multe, in càtu este fórte anevoia a ficsa cerculu loru de activitate. Acelea sunt adeca: 1) Consiliulu fundatoriloru. 2) Adunarea generale a reuniunei. 3) Presidiulu. 4) Comissiunea de controlu (supraveghiare). 5) Consiliulu administrativu si 6) Comissiunile administrative ale reuniuniloru confederate. (§. 25).

Multe statute vediuramu in viéti'a nóstra; dara unu apparatu asia de pomposu si complicatu este din cele mai rari si abia pricepute. 25 de §§-i ai statuteloru se ocupa numai cu definirea si delimitarea agendeloru fia-carui organu administrativu, adeca li se dau instructiuni din greu; candu colo, continuandu cu lectur'a statuteloru, mai afli in trensele intreitu pe atàtea regulamente.

De ací incolo trecemu de a dreptulu la Capu VII. alu acestoru statute unguresci, care tractédia despre Imprumuturi hipotecarie cu amortisatiune, adeca tocma asia, precumu ar trebui se dorimu cu totii noi pentru poporulu tieranu, care voiesce se'si castige pamentu mai multu, se 'si faca casa mai buna, grajdu bunu la vite si se'si inplinésca alte lipse mari a le familiei. Se vedemu dara, cu ce conditiuni va da reuniunea ungurésca imprumuturi cu amortisatiune. Cele esentiali sunt:

Numai la membrii reuniunei se dau imprumuturi dela acelu institutu. Dara nici la aceia nu se dau in bani amblatori, fia de metallu, fia de charteia, ci numai in asia numite Obligatiuni hipotecarie (Pfandbriefe, Záloglevelek), care'si voru avea cursulu loru la bursa, si apoi tu ai se alergi cu ele, se le vendi cuiva dupa cursulu dilei, adeca se apuci éra pe mani de speculanti. Imprumutulu se dà: a) pe proprietate de pamentu trecuta in catastru si in cartea de proprietati (Grundbuch, Telekkönyv); b) pe locuri de viia in regiunile cunoscute cá productive de vinatie, care intra in comerciu. Reuniunea nu dà imprumutu hipotecariu mai micu de 200 fl. v. a. Cei carii n'au hipoteca de ajunsu, se insociescu atàti la unu imprumutu, càti au hipoteca, se obliga firesce in modu solidariu si apoi inpartu sum'a imprumutata in proportiunea hipotecei. Imprumutulu ce se dà, nu póte fi mai mare decàtu este valórea diumetate a mosiei zalogite, adeca 50%; dara pe locuri de vii se dà numai ¼ adeca 25% din valórea intréga. (54 pàna 59).

Dara cumu se afla valórea (pretiulu) unei mosii, pe care vrei se o zalogesci, se'ti iai bani imprumutu? Regul'a introdusa prin acestea statute este, cà contributiunea curata de pamentu (foncier'a, fóra aruncatori) se ia insutita si venitulu catastrale indouediecitu, acela este pretiulu intregu alu mosiei, alu proprietatiei. Dupace inse scimu cu totii, cumu stàmu in tierile acestea atàtu cu conscriptiunea dariloru, càtu si cu nefericitulu catastru, in statute se reserva dreptulu atàtu reuniunei càtu si partiloru alergatórie dupa imprumuturi, cá se céra pretiuirea mosiiloru in tóta form'a, judecatoresce, prin pretiuitori jurati; cu alte cuvente, se cheltuésca cu comisiunile pretiuitórie o parte bunicica din imprumutulu luatu.

Se mai prevediù inca si altu midiulocu de a se afla valórea proprietatiloru, adeca pretiurile de vendiare, cumu se dicu peritória, si arendele usitate in cutare districtu séu regiune a tierei. (§. 60).

Dara mai sunt si alte conditiuni, respective pedece, preste care trebue se tréca imprumutatoriulu. Elu trebue se se róge in scrisu pentru imprumutu. Acésta este bine asia, spre a se evita multe misielii. Dara cá se póta cere imprumutulu, Comissiunea administrativa a reuniunei filiale are se adeveresca despre densulu: a) cà recurentele este bunu economu si cà are lipsa de bani imprumutati numai in interesulu economiei sale; b) cà persón'a sa, relatiunile si viéti'a sa regulata, iubirea sa de ordine si sirguinti'a sa garantédia pentru platirea datoriei; c) cà mosi'a ce voiesce a o hipoteca (zalogí) este de calitate asia de buna, in càtu dupa impregiurarile locali sum'a imprumutata totudeauna s'ar potea scóte din vendiarea ei. (§. 61).

Vede ori-cine, cà acestea conditiuni potu se dea locu la multe denegari arbitrarie, mai alesu intre impregiurarile in care se afla locuitorii pe la noi, unde simpathiile si antipathiile nationali, adesea si confesionali, mai joca rola fórte importanta.

Imprumuturi mai mici cá de 1000 fl. póte acorda consortiulu locale sub respunderea sa; iar imprumutatoriulu inse totu odu póte lua nimicu ca mana, ci mai antaiu comissiunea locale administrativa trebue se submita la directiunea centrale din B.-Pesta cererea omului cu tóte documentele spre revisiune, si numai dupa-ce s'au cercetatu si incuviintiatu de acolo, i se dà obligatiunea hipotecaria, adeca dupa càteva septemani, si chiaru atunci numai dupa implinirea inca si altoru formalitati, specificate in §. 63 asia, in càtu noue ni se pare, cà prea pucini economi si profesionisti isi voru ajunge scopulu fàra ajutoriulu vreunui advocatu.

Imprumuturi dela 1000 fl. in susu nu póte acorda nici o directiune séu administratiune de reuniuni filiali, ci chiaru si candu unele au bani de ajunsu, trebue se céra immediatu dela administratiunea centrala din B.-Pesta, unde apoi cererile respective se cercetédia in siedintia inchisa. In casu de a se denega imprumutulu, administratiunea centrale nu este obligata se arate causele denegarei, si asia recurentele se duce p'aci incolo cu budiele imflate.

In §. 69 se coprindu 15 puncte séu conditiuni, care au se intre in obligatiunea ce va subscrie debitorulu; intre acelea este si descriptiunea exacta a mosiei séu realitatiei, modulu platirei la cass'a centrala, déca acésta nu se va indura se acórde acestu privilegiu si altoru casse; indatorirea, cà in casu de a nu platí regulatu interessele, se dea si la acestea interesse, inca si glóba (birság); mai incolo, se platésca tóte spesele intabularei cu timbre cu totu; dela interessele capitalului luatu imprumutu, va platí si contributiune la statu, cá asia institutulu se nu pérda nimicu din ele; éra pentru casuri in care s'ar esca procesu intre debitoru si reuniune, elu se supune din capulu locului la tribunalulu ce'si va alege insasi reuniunea, anume la celu din B.-Pesta, unde procedur'a va fi sumaria, si debitorulu lipsitu de dreptulu de a poté apella, ori a cere nullitate, séu ori-ce altu remediu juridicu. Cu alte cuvente, datorii de acestea contrase dela reuniunea séu banc'a numita a proprietariloru mici, voru fi considerate si tractate mai multu cá datorii cambiali (Wechselschulden). Fórte buna si salutaria este administratiunea prompta a justitiei; dara apoi vai de locuitorii tierani, carii nu pricepu nimicu din lucruri de acestea, si de trei ori vai acelora, carii nu pricepu nimicu din limb'a administrativa a bancei.

(Va urma).

Ungari'a. Marea cestiune a innoirei pactului dualisticu intre Cis- si Translaitani'a se mai afla totu in confusiunea de inainte. Starea provisoria se prelungi pàna in 31. Martiu. Ministrii éra alérga la Vien'a si inapoi. Càteva cestiuni fórte grele nu se potu regula de locu. Asia numit'a Quota, adeca care parte càtu se dea la tesaurulu comunu alu monarchiei, se incurcà si mai greu prin alte cestiuni care stau alaturea, cumu este detori'a vechia de 80 milióne, a se platí bancei nationale, la care inse ungurenii nu voru a participa nimicu, ci respundu austriaciloru, cà ei o facusera, ei se-o si platésca. Nici chiaru cestiunea bancei comune nu este regulata deplinu. Una din diferentiele cele mai mari si amettitórie curge asupra tarifeloru de vami. Caus'a certei in acestu punctu se esplica usioru. Austriacii pretindu tarifa protectionista, adeca vama mare de importu, pentru cá manufacturele si fabricatele loru se remana aparate de prea marea concurentia straina. Din contra ungurenii cá simplii agricultori ceru acésta concurentia, pentru-cá se póta cumpara fabricate straine càtu mai eftine si se nu le pese de austriaci. Asupra vamei pe cafea si petroleu curgu disputele cu anulu. Multi insistu ací pentru vama mare, din causa cumu se dice, cà ei considera cafeo'a cá beutura de luxu, ceea ce nu mai este*), éra petroleulu cá facùndu concurentia prea mare seului, cerei, stearinei; dara cea mai adeverat causa se afla multu mai usioru in deficitele infricosiate de dieci de milióne, care in ambele parti ale

*) A »Magyar kis birtokosok országos földhitel egyesülete, és a vele szövetségben álló mezögazdasági elóleg-egyletek szabáljai.

*) Pentru cei din pustele Ungariei, carii beu deminéti'a vinarsu càtranitu si manca la slanina rar sa. cafeo'a firesce cà e luxu.

monarchiei apparu si pe anulu acesta cá si nisce balauri cumpliti cu gùtleju de crocodilu, de care ori-càtu vrei se fugi, nu poti scapa.

Pre-candu inganfatulu „P. Lloyd“ si dolfanulu „P. Napló“ mustra aspru pe ministrii si pe parlamente, cà de ce nu se impaca odata, pàna a nu cutriera si pe acésta monarchia cestiunea orientala cu tóte furiile sale, in sinulu tierei lucra multime de ómeni spre resturnarea ministeriului Tisza.

In acelasi timpu Croatii se afla érasi in fermentatiune estraordinaria din càteva cause de mare importantia, unele vechi, altele noue. Ele merita cá se le cunósca tóta lumea. Popórale monarchiei, cunoscute sub nume de Slavi meridionali si totuodata sub nume speciali de Croati si Serbi, locuescu pe unu teritoriu in care li se recunósce dreptulu loru istoricu si — de voia de nevoia, unu gradu maricelu de autonomia politica provinciale, cu administratiune si justitia, cu departamentu de culte si instructiune, cu budgetu propriu. Acelu teritoriu pórta numele lungu destulu, de Regatu trei-unitu Croati'a, Slavoni'a, Dalmati'a, care inse nu corespunde la realitate; cà-ci Dalmati'a este incorporata de ani 77 la Cislaitani'a in urmarea tractateloru de pace inchiaiete cu Napoleon I.; asia numit'a Granitia militaria serbocroatica cu mai multu de 1 milionu si 200.000 de suflete, nici pàna astadi nu e reintrupata la „Regatulu trei-unitu“, de si li s'a promisu de nenumerate-ori; pentru cetatea si portulu Fiume dissensiunea intre Croati'a si Ungari'a datédia de pre la anulu 1840, fiindu-cà ambele popóra tienu dreptu esclusivu la elu; in fine una parte a Croatiei proprie remasese la turci totu in urm'a tractateloru de pace. Croatii pretindu restitutiunea si redintegrare perfecta, cá totu ce este serbo-croatu dincóce de Dunare, de Sav'a si Drav'a, de càtra Turci'a européna, se fia incorporatu la Regatulu trei-unitu, cá se formedie intre marginile monarchiei unu statu cá de 3½ milióne, homogenu nationale, unde adeca unitatea politica se coincida cu cea nationale, buna-óra cá in Romani'a, in Franci'a, Spani'a, Portugali'a, Germani'a (parte mare). Ungurenii din contra, sunt adversari inversiunati ai acelui planu si facu totu ce potu spre a'lu paralisa. Mai alesu din acésta causa se oppunu ei din resputeri si la planulu de a incorpora provinci'a Bosni'a la monarchia, din causa cà mai tóta populatiunea Bosniei este slava. Din acestea cause urgi'a si inversiunarea intre Ungureni si Croati ajunse in timpulu din urma la gradu asia de mare, càtu insusi Monarchulu se vediù indemnatu a inpune dietei croatice tacere prin unu prea-inaltu rescriptu, la care se dete deunadi lectura in siedintia publica. Simburele rescriptului este, cà Croatiei nu i se taia de locu sperantiele, i se comanda inse asteptare, cà nu acuma este timpulu. De atunci inse Gubernulu Croatiei cu banu cu totu este espusu la atacuri violente ale opositiunei, ba chiaru si unii deputati gubernementali se intórsera asupra gubernului. Totu in acestea dile se notifica din capital'a Agram, cà deputatii croati càti mergu in puterea pactului croato-ungurescu la diet'a Ungariei, cá la unu parlamentu centrale alu tieriloru corónei unguresci, indata dupa nou'a regulare a pactului dualisticu tale quale, se voru retrage pentru totudeauna la vetrele loru cu atàtu mai virtosu, cà ungurenii si-aru fi pusu pitiorulu in pragu, de a taia preste unu milionu din budgetulu Croatiei.

Una alta causa fórte seriósa de irritatiune dau ungurenii croatiloru cu limb'a magiara, pe care se incérca a o vîrí si in Croati'a chiaru cu calcarea pactului. Mai de curendu, fiindu vorb'a de espositiunea dela Parisu, ce se va deschide in a. c., magiarii decisera a da si la obiectele de espositiune din Croati'a etiquette si inscriptiuni magiare. Atunci croatii catraniti respunsera, cà sub acésta conditiune nu voru trimite nici-unu obiectu la Parisu; ei isi au limb'a loru nationala, destulu de cultivata, voiescu a esi in concurenti'a popóraloru lumei cu limb'a loru si nicidemnu cu cea magiara; éra spre a se intielege cu Europ'a, acolo este limb'a francesa, limba aprópe universale.

Activitatea opositiunei din Bohemi'a arunca asemenea mari dificultati in calea noului pactu dualisticu; despre acésta inse alta-data.

Aradu. Unu circulariu archiereescu indreptatu „càtra oficiele protopresbiteriali si càtra clerulu parochiale din acele parti a le diecesei Aradului, ce cadu in comitatele Aradu, Bichisiu, Cianadu si Bihoru“, dispune, cá in dio'a de 13/25 Ianuariu, care este aniversari'a mortiei fericitei femei Elena Ghiba Birta din A[illegible] se se tiena parastase lemne pentru sufletul [illegible]ei si alu sfatuitoriului ei Ioanu Popoviciu. Caus'a si indemnulu la inplinirea acestei datorintie sacre se descrie in acelasiu circulariu, ce se vede publicatu in Fói'a „Beseric'a si Scóla“ Nr. 1 din 1/13 Ianuariu a. c., precumu urmédia:

„In 13/25 ale lunei viitorie Ianuariu se voru implini 14 ani, de candu a incetatu din viétia o femeia, pe care binecuventandu-o Dumnedieu cu unu sufletu nobilu si cu o avere frumósa, sfatuita si indemnata de unu fiiu demnu alu bisericei nóstre, tóta averea ei de preste 100000 fl. au inchinat'o spre scopuri de binefacere, intre care loculu primu lu-ocupa o fundatiune de 48000 fl. v. a. intemeiata pentru stipendiarea a 12 studenti seraci de religiunea nóstra, din comitatele: Aradu, Bichisiu, Cianadu si Bihoru.

Femei'a, care a intemeiatu acésta fundatiune, a fostu fericit'a Elen'a Ghiba Birta din Aradu. care prin infiintiarea acestei fundatiuni, cunoscute sub numire de „Fundatiunea Elen'a Ghiba Birta“, a sciutu a-si eternisá numele intr'unu modu asia maretiu, éra barbatulu carele a condus'o la fapte asia nobile, a fostu fericitulu Ioanu Popoviciu, pe atunci advocatu si directoru alu preparandiei nóstre din Aradu. Ambii acesti'a — cum se vede — au avutu fericit'a intentiune de a scóte la lumina multe talente ale tinerimei nóstre, ce din caus'a lipsei remanéu ingropate si nefructifere.

De si lasamentulu fericitei Elen'a Ghiba Birta, si cu elu si fundatiunea nóstra de 48,000 fl. v. a. dela 1864. in cóce a trecutu prin multe fase; totusi in fine cu ajutoriulu lui Dumnedieu totu s'a realisatu, si in lun'a lui Augustu a anului acestuia, fundatiunea acést'a de 48,000 fl. v. a. cu unu adausu de 3105 fl. 15 cr. preste totu in suma de 51,105 fl. 15 cr. v. a. ajunse definitivu in manile si sub ingrigirea comitetului nostru fundationalu, carele la inceputulu acestui anu scolasticu o si puse in activitate, impartiendu cele 12 stipendie de càte 200 fl. v. a. prescrise prin testamentu, la 12 tineri de ai nostri de cea mai buna sperantia.

Dupa-ce dar acuma fundatiunea acést'a de multu dorita a devenitu in manile nóstre, si prin noi in activitate: credemu de a nóstra detoria, ca — si pana candu voru deveni in stare insii tinerii stipendiati se-si manifesteze recunoscinti'a loru càtra fericit'a fundatóre, — se indeplinimu noi acést'a etc. etc.“

Cu acésta ocasiune unii amici ne mai reflectédia inca si la alte progrese demne de tóta atentiunea, càte se mai facura de pucini ani incóce in diecesea Aradului, precumu de es., cà inainte de acésta lipsía ori-ce edificiu pentru alumnii dela cursurile de theología, in càtu prelegerile se tienea in case inchiriate, candu in un'a, candu in alt'a; edificiulu scólei pedagogice era atàtu de ruinatu, in càtu gubernulu amerintiase, cà de nu se va repara conformu legii, ilu va inchide. Astadi diecesea are edificiulu seu nou pedagogicu si theologicu, precumu si locuintie pentru profesori. Institutulu insusi alu preparandiei (pedagogicu) trecù prin mari reforme, si in locu de trei cá mai inainte, are acumu siese profesori, precumu nu mai are altulu romanescu in monarchia. Dara diecesea aceea se mai bucura si de unu internatu pentru vreo 50 de elevi, carii au viptu si locuintia gratis, pre candu inainte nu era nici vorba de o binefacere cá acésta. Mai are si 20 de stipendie (burse), de care inainte numai cu trei ani era unulu. Fondurile diecesei se afla asemenea in buna regula.

Processulu Miletics.

Prim'a di de pertractare.

(?) Curtea judecatorésca e compusa din cons. reg. L. de Bogisich, cá presied., Dr. Laszy, referentu, St. Frenreiss, protocolistu si Dr. Grevay ca notariu. Acusatoru viceprocurorulu de statu Dr. Bökh, aperatoriu Dr. Polit.

Din partea curtii judecatoresci sunt invitati 12 martori: G. Rankovics din Kis-Zombor; I. Timarcsevics din Belgradu, Corn. Ioannovics din Neusatz, V. Lujanovics din Chichinda, P. Vidak din Chichinda, Vlajko Majinszky din Chichinda, Th. Stefanovics din Vien'a, T. Gorgyevics, D. Bassanszky si N. Zega din Belgradu. A. Bende si Ign. Szabadkay din Csurog.

La dorinti'a aperatoriului sunt invitati 14 martori.

La intrebarile facute in limb'a magiara, Dr. Miletics respunde in limb'a germana. Densulu declara, ca e de 52 ani, nascutu la Mosorin in Graniti'a militara; a mai avutu unu processu de pressa, pentru care a fostu condamnatu la inchisóre de unu anu. Miletics e advocatu, jurnalistu si deputatu dietalu.

Dr. Bökh cetesce acus'a pe scurtu. In aceea se dice: de candu cu restaurarea ideiei de statu magiaru, intre nesuintiele si agitatiunile ivite contr'a acestei idei de statu, Miletics si „Zastava“ lui isi au partea capitala. Miletics si intregu cerculu, alu carui centru erá elu, au atîtiatu in poporulu serbu ura si dusîmania in contra constitutiunei si a integritàtii statului.

Dup'acést'a se chiama inainte martorulu G. Rankovics. Acest'a spune ca pe la inceputulu lui Iuniu 1876 Dr. Miletics ar fi tienutu o cuventare in odai'a Nr. 9 din otelulu „regele serbescu“ fiindu de facia: Szvetosslav Cassapinovics, Vranyenesevics, S. Popovics, Axentievics, L. Kostics si altii. In cuventarea ast'a descoperi Miletics, ca in Banatu, Bacska si in graniti'a militara s'ar' afla 20—30000 voluntari gata a ajutá pe serbi in resbelulu contra Turciei, si, [illegible] trecerea in Serbi'a se nu fia impiedecata, la prim'a [illegible]unatura, se va provoc[illegible] in Ungari'a o rescóla; Bani s[illegible] arme va da Serbi'a; [illegible]ltmintrea in casu de lipsa si 'n tiéra sunt destule arme. Todu-odata Miletics puse celoru presenti la inima, cá se lucre si densii, prin agentii loru in directiunea acest'a, cà-ci de va invinge Serbi'a, ea va tinde mana de ajutoriu, cá si serbii de pe territoriulu magiaru se scape de „mongoli si de stirpitorii de Serbi.“ In modulu acest'a Banatulu, Bacska si Sirmi'a se voru poté uní cu Serbi'a sub principele Milanu si voru formá unu regatu serbescu. Miletics amintì mai departe, ca preutii teneri, invetiatorii, notarii si tota junimea din partile numite se nesuesca a sumutiá poporulu pentru resculare si a 'lu scapa de inamicii sei cei mai mari, de unguri. Rankovics spune, cà Miletics a tienutu cuventarea asta in forma de toastu, si ca cei presenti (cam 20 la numeru) ii applaudara si ii promisera a lucra amesuratu provocàrii lui. Mai de parte amintesce in fassiunea sa, ca in Serbia in genere s'a latîtu faim'a, ca in tienutulu Ungariei va erumpe o rescóla intre serbi, si ca acést'a se astépta pe fia-care momentu, si mai departe ca Banatulu si Bacska, unite cu Serbi'a voru forma sub Milanu unu regatu serbescu. Cu ocasiunea cuventàrei s'au numitu si cetàtile, in cari avea se erumpa mai antàiu rescól'a, adeca Mitroviti'a, Rum'a, Neusatz, Vucovar, Essegg, Chichind'a mare, Becîkerek-ulu mare, Versietiulu, Panciov'a, si Biseric'a alba. In fine adauge Rankovics, ca omladin'a isi are in tóte satele si cetàtile pe agentii sei, a càroru tema este a castiga poporulu pentru scopurile omladinei si a 'lu impintena pentru rescóla.

Presiedintele: Cine au fostu agentii acesti-a? Rankovics: Mai toti martorii presenti aici.

Dr. Laszy: Agentii amintiti de dta au recrutatu ei ómeni si in fapta? — Rankovics: De siguru, eu cunosceam dupa locuintia pe fia-care voluntariu venitu din Ungari'a. Agentii impartira intre recrutati 30000 galbini capetati de la regimulu serbescu.

La intrebàrile aperatoriului, ce infacisiare avea odai'a cestiunata Nr. 9, martorulu nu respunse directe; elu dise, ca nu 'si mai aduce aminte.

Procurorulu Dr. Bökh: In toastulu acel'a amintitu-s'a rescól'a din Ungari'a numai in trécatu séu ca scopu de agitatiune? — Rankovics: Asupra rescólei s'au vorbitu in detaiu, si tóte cele necessarie pentru acést'a s'au statoritu in modu meritoriu.

Presied. (catra acusatu): Ce ai de observatu la fassiunea martorului acestui-a? — Dr. Miletics: La aceste pociu respunde numai cu irritatiune. Pe Rankovics nu l'am vediutu nici-odata; elu me cunósce póte de candu am candidatu de deputatu in Chichind'a. In otelulu de la „regele serbescu“, pe tempulu petrecerei mele de atunci in Belgradu, afara de o singura data, candu am beutu acolo diu'a o sticla de bere, n'am intratu in elu. Tóta fassiunea lui Rancovics este fantasia si scornitura! Eu voiu produce contra-dovedi, parte de natura obiectiva, ca adeca Rankovics aduce cá adeveru impossibilitati, parte subiective, cari ingreunéza neadeverulu fassiunatu de martorulu.

Presied. Te facu atentu, ca fassiunea lui Rankovics se intaresce prin cea a lui Timarcsevics. — Dr. Miletics: Se va vedé.

Presied. Care a fostu scopulu caletoriei dtale la Belgradu?

Dr. Miletics. Cá publicistu si redactoru alu „Zastavei“ si cá ablegatu dietalu magiaru, am mersu la Belgradu cá se am informatiuni sigure in acelu tempu de fierbere, inainte de erumperea resbelului. Pe langa acest'a am avutu de regulatu acolo nisce afaceri de avere a le unei cumnate de ale mele. De altmintrea n'am cugetatu, ca e o crima a caletori la Belgradu. Numai in seclulu 16 séu 17 s'a intemplatu, ca s'a condamnatu Bruno, fiindu c'a petrecutu in Londonu si Geneva. Mi-va fi fostu iertatu si mie se mergu la Belgradu, unde mergeau pe atunci jurnalisti din tóte tierile.

Martorulu St. Popoviciu din Tovarnik in Syrmi'a, jurnalistu si deputatu la diet'a din Agramu, adeveratu c'a fostu in maiu 1876 la Belgradu, dar nu s'a intelnitu cu Dr. Miletics.

Presied. Sciutu-ai, de ce petrece Dr. Miletics in Belgradu? — Popovics: Am auditu din altii, cà cu scopu d'a se orienta in diuaristica. — Presiedintele spune apoi martorului, ca Rancovics l'ar fi vediutu in conventicululu, in care Dr. Miletics a tienutu vorbirea pentru care este incriminatu. Martorulu néga acést'a cu deseversire si adauge, ca densulu nu scie déca ceilalti amintiti de Rancovics au luatu parte la vr'unu astfeliu de conventiculu; specialu, Kostics se aflá pe atunci in Cettinje.

Dup'acestea se cetesce fassiunea martorului M. Axentievics din Essegg. Martorulu a cunoscutu pe Dr. Miletics in congressulu bisericescu serbescu. Acest'a, candu i-a comunicatu judele inquisitoru din Agramu, este acusatu de Rancovics, càr fi luatu parte cu [illegible] Miletics la conventicululu incriminatu. dise, provocandu-[illegible] la o corespondentia din „Deutsche Zeitung“, ca Rancovic este unu omu de nimic'a, care lucra in Belgradu c[illegible] spionu in contra celoru mai fideli cetatieni austriaci.

Se dà apoi cetire fassiunei comerciantului Stefanu Vranyesevics din Panciova. Si acestu martoru, care facù cu Kaszapinovics o caletoria de placere la Belgradu, néga marturisirea lui Rancovics, c'ar fi fostu de facia la cuventarea lui Miletics. Elu, dice, a pranditu numai odata cu Miletics, la „cetatea Parisu.“

Asemene afirma martorii Bajanszky si Nica Zégg, cà spusele lui Rancovics nu sunt adeverate.

Se cetesce fassiunea croitoriului I. Timarcsevics din Belgradu, care e inruditu pe departe cu Rancovics. La 13 Augustu 1876 acest'a marturisì cu juramentu inaintea tribunalului din Becîchereculu-mare, ca ar fi fostu facia la cuventarea tienuta de Miletics in otelulu de la „régele Serbiei“, in care cuventare Miletics amintì ca 20—30,000 serbi din Ungari'a voru grabì in ajutoriu Serbiei si spre a succede acést'a, elu si fiacare serbu, adeveratu, voru lucra din tóte poterile. Martorulu fassiunéza mai departe, ca in urm'a cuventàrii lui Miletics in totu Belgradulu se latise faim'a, ca intre serbii din Ungari'a va erumpe o rescóla.

Dupa acést'a se dà apoi cetire la unu alu doile pro-

e fassiune, prin care totu acestu martoru, inaintea ...ului din Belgradu, fassiunéza ca nu cunosce de ... Miletics. Elu dice, ca pe la finele lui Iuniu, Ra... ors, intr'o epistola insarcinata cu 20 fl., i-ar fi scrisu prin o rudenia comuna, cá se vina càtu mai ingraba la Becícherecu „unde ilu astépta unu norocu mare.“ Ajunsu aici fù condusu la tribunalu, unde fù silitu a face fassiunea de susu, fiindu amenintiatu de Rancovics, ca la din contra nu voru scapá nici unulu cu viéti'a. Elu subscrise fassiunea contra voiei sale si éra capetà de la Rancovics 20 fl. Dupa reintórcere descoperì totu lucrulu siefului politiei, Turczacovics.

Rancovics declara, ca fassiunea a dóu'a e cu totulu falsa. (Va urmá.)

Sibiiu 6/18 Ian. (Starea invetiamentului in Comitatulu Sibiiului). Dintre afacerile municipali càte se pertractara in dilele trecute atàtu in adunare generale, càtu si in siedintiele comisiunei (consiliului) administrative, ne interesà multu unu raportu generale de preste anu alu d-lui inspectoru de scóle. Din cifrele instructive ale aceluia scótemu ací pentru lips'a de spatiu numai urmatóriele. In teritoriulu acestui comitatu ce se intinde pe $52^{68}/_{100}$ miliarie patrate, au fostu in a. 1876/7 prunci de scóla intre 6 si 12 ani 13930, intre 13 si 15 ani 6074; suma: 20004. Din acestia cercetara scólele 16524 adeca 80%, éra dupa sexu 9518 baiati si 7006 fetitie. 5215 baiati si baiate n'au mersu la nici-o scóla. Din cei cari au frequentatu scólele, 1169 au fostu rom.-catholici; 899 greco-catholici; 8137 greco-orientali; 6132 de confessiunea augustana; 140 reformati; 5 unitariani; 42 mosaici. Dupa nationalitate si limba materna magiari 777; germani 6686; romani 9086; de alte limbi 75. In comitatu preste totu sunt 153 scóle popularie, in 101 din acelea instructiunea este romanésca. Venitulu anuale ale aceloru 153 scóle a fostu 106998 fl., din care 81941 fl. in bani, restulu in producte. Scóle de pomaria sunt 104, gradine de scóle 94, gimnastice 41.

Din teatrulu bellului

in dilele din urma nu mai avemu sciri de loviri mai mari, séu din causa cà telegrafi'a in Bulgari'a sufere fórte multe stricatiuni, séu pentru-cà incercarile desperate ale Turciei de a castiga unu armistitiu facu pe generalii seicá se dea din calea rusiloru unde numai potu; atata se scie totusi, cà rusii nu stau locului, ci in mani'a ernei estraordinarie, de care in Bulgari'a se intempla fórte raru, inaintédia neincetatu. Conditiunile de pace publicate in sute de diarie, au esitu false. Lucru prea firescu acesta, cà-ci unu Gorciakoff nu léga asemenea secrete de nasulu nici-unui corespondente. Intr'unu cuventu, situatiunea momentana este din cele mai confuse, si tóte faimele bune rele, aduse de diariele straine, sunt numai conjecturi de adi pe mane. Totu ce se scie positivu si ce recunoscu chiaru cei mai fanatici aparatori ai turciloru este, cà poterea loru in Europ'a e trantita la pamentu cá nici-odata si póte pentru totudeauna. Si se mai scie ceva: Cà astadi chiaru si anglii au inceputu a trage la mare indoiéla posibilitatea de a se familiarisa vreodata poporulu turcescu cu civilisatiunea européna.

In Britani'a mare se deschisera parlamentele cu trei septemani inainte de terminulu legale. Lumea astépta cu inpatientia revelatiuni din desbaterile parlamentarie cu atàtu mai interesante, cu càtu Anglii pan' acumu au tienutu mai multu cumpan'a turciloru.

Din **Romani'a** inregistràmu cu placere urmatoriulu actu generosu alu Domnitoriului: M. S. Domnitoriulu a adresatu d-lui ministru alu culteloru si instructiunei publice urmatórea scrisóre:

„Domnule ministru“, amintirea sacrificieloru ce armat'a si natiunea au facutu si facu in cursulu acestui resbelu pentru a consolida vechi'a temelie a independentiei scumpei nóstre Patrie, nu trebue nici una data se péra din mintea si din sufletulu generatiunei nóstre si a celoru ce ne voru urma. Dorinti'a Mea este ca, dupa terminarea luptei ce am intreprinsu, ministeriulu, in capulu caruia te afli, se ingrijiasca a se publica una istoria a acestui resbelu, care, respandindu-se in poporu, se arate tutuloru devotamentulu fara margini, jertfele eroice pe cari tiér'a si óstea le-au desfasiuratu spre a asigura bunulu celu mai scumpu pentru natiunile cari au vointia si puterea de a trai, Neaternarea.

Spre acestu sfirsitu, Eu punu la dispositiunea ministeriului instructiunei publice sum'a de 5000 lei noui, care se va oferi ca premiu celei mai bune scrieri populare de acestu felu, de una comissiune competenta ce se va numi, si dupa unu anume programu; ér oper'a premiata se va adopta in scólele nóstre publice, pentru ca tinerimea se afle intr'ensa frumóse invetiaminte, nobile, si patriotice esemple. — Carolu.“

Informatiuni national-economice din Romani'a.

In Nr. 2 alu acestei foi atinseramu càteva cause, pentru care locuitorii acestoru tieri limitrofe au se se interessedie prea multu de cestiunile national-economice, intre care ocupa unulu din locurile principali veniturile ori-carui statu. Unu sorgente mare si siguru alu Romaniei este din veniturile dominiel loru statului. Acelea dominie, séu cumu le dicu in Romani'a, mosii ale statului, in cei 47 de ani s'au inmultitu in urmarea a doue evenimente mari. I anulu 1829 dupa scóterea definitiva a turciloru din cetatile danubiane moldavo-romanesci si raderea (ruinarea) fortificatiuniloru, intinsele teritorie din regiunea loru (Giurgiu, Brail'a, Galati etc.), care sub turci era considerate mai multu numai cá nesce deserte si locuri de pascuatiune, au reintratu in proprietatea statului, a le carui dominie se imultira prin acea prefacere. Dara proprietatile statului se multira neasemenatu in urmarea secularisarei monastiriloru inchinate la locurile sante, cá si aceloru numite pamentene, in dilele lui Alexandru Ioanu I. Aprópe $^1/_6$ parte din teritoriulu Romaniei se aflase pàna atunci in mana mórta. Cele inchinate era preste putintia a la regula, din causa cà Rusi'a se oppunea intocma cá si Turci'a, éra calugarii greci dá bani din greu, cà avea de unde. In fine, Domnulu ajutatu de patrioti cá rep. C. Negri, cá Cogalniceanu si alti mai multi, taià in 1864 nodulu gordianu si secularisà barbatesce, imbiià inse pe locurile sante cu desdaunare de multe milióne. Dara patriarchii si calugarii greci se oppusera din respoteri si pornira processe cumu le-amu dice, diplomatice. Urmarea fu, cà ei nici pàna astadi nu luara nimicu.

Mai tardiu se decise prin lege, cá mosiile merunte se se faca de vendiare si se fia tienute numai de cele mai mari in proprietatea statului. S'a si vendutu unu numeru considerabile din acelea, au mai remasu inse de vendutu. Intr'aceea mosii mici si mari se dau in arenda pe càte 10 ani. In anulu trecutu inse fiindu a se arenda fórte multe din nou, se luà in de aprópe consideratiune conjunctur'a fatale, in care se aflà tiér'a si cu ea toti locuitorii, anume si capitalistii, si licitatiunea se facù numai pe càte 5 ani.

Dintr'unu conspectu pe care'lu vedemu publicatu in „Curierulu finantiariu“ Nr. 52 romanesce si francesce, aflamu urmatóriele cifre interesante:

In Administratiunea dominieloru si paduriloru statului se afla in timpulu de façia 1127 de mosii, care tóte representa unu venitu anualu de 16.922,105 lei noi (franci), prin urmare fórte considerabile, indata-ce vomu reflecta, cà venitulu totale efectivu alu statului Romaniei pan' acumu se computa numai la 82 pàna 85 milióne franci. De altumentrea valórea pamentului Romaniei cresce neincetatu, in proportiunea in care se multiescu locuitorii nu numai prin nasceri, ci si prin necontenite migratiuni, mai alesu din Transilvani'a si Bucovin'a, — precumu si in mesur'a, in care comerciulu se intinde mai de parte in Europ'a si in Asi'a. Din susu aratatulu numeru de mosii s'au pusu in licitatiune 564. Din acestea s'au arendatu numai 424 cu sum'a totala de arenda anuale lei noi 5.547,391, adeca camu cu $8^1/_2$ procente mai eftinu, decàtu fusesera acelea mai inainte. Nici-o mirare; din contra, noi ne miramu cà in acestea timpuri s'au arendatu asia bine, mai alesu candu scimu, cà in periodulu trecutu fiindu concurentia mare, multi dedesera pretiuri exagerate.

Venitulu paduriloru inca cresce mereu.

In proportiunea in care cresce valórea dominieloru statului, inaintedia si ale particulariloru, déca nu si mai bine.

In Nr. tr.: atinseramu ceva si despre institutulu „Daci'a.“ In 2/14 Decembre comitetulu de revisiune compusu din 6 membrii actionari luandu procesu verbale asupra ramului de asigurarea vietiei, scótemu din acela urmatóriele informatiuni:

Facutu la 2/14 Decembre 1877 in siedinti'a comitetului de revisiune alu asociatiuniloru de supravietiuire reciproca alu Societatii generale de asigurare „Dacia“ tinuta in sal'a de siedintie in palatulu acestei Societati.

Conformu prescriptiuniloru stabilite prin regulamentulu asigurariloru de vietia de la Societatea „Dacia“, comitetulu de revisiune, compusu din subsemnatii membri cei mai greu impusi ai asociatiuniloru, intrunindu-se la 2/14 Decembre a. c. in localulu Societatii, a procesu la revisiunea gestiunii asociatiuniloru pe semestrulu antaiu alu anului curinte si a constatatu urmatórele:

De la 1 Ianuariu si pàna la finele lunei Iuniu 1877, au intratu in asociatiune 184 membri noui cu o suma semnata de l. n. 487,740. Adaogùndu pe langa acestu numeru, 3,158 membri constatati pana la finele anului 1876 cu suma semnata de l. n. 13,480,870, numerulu totalu alu membriloru se urca pana la 30 Iuniu 1877 la 3,342 cu unu capitalu semnatu de l. n. 13.968,610.

Repartîndu acestu resultatu pe gestiuni anuale s'a constatatu ca:

			capitalu sem.	
In anulu 1873	au intratu	664 membri	cu 2.998.340	l. n.
„ 1874	„	622 „	„ 3,145.800	„
„ 1875	„	1,237 „	„ 5,070.150	„
„ 1876	„	655 „	„ 2,266.580	„
In sem. I 1876	„	184 „	„ 487.740	„
Peste totu	„	3,342 „	„ 13,968.610	„

In decursulu semestrului I alu anului 1877 s'au incassatu versaminte netede pentru asociatiuni in suma de l. n. 246,705.

Versamintele facute pana la finele anului 1876 de catra membrii asociatiuniloru se urca in totalu la l. n. 1,239.298; éra dobend'a produsa de acesti bani succesivu in proportiune cu crescerea capitalului s'a urcatu pana la finele anului trecutu ... 234,139. A... a asociatiuniloru represe... dar la 31 Decem... suma de lei n. 1,473,428.

Adaogùndu la acésta suma capitalulu versa... netede facute in semestrulu I din anulu cur... suma de lei noui 246,705 si dobend'a capitalului ... pe acelu semestru, in suma de lei noui 82.745, re... cà averea totala a asociatiuniloru se urca pana la ... Iuniu 1877 la suma de lei 1,802,880. De unde urméza, cà acésta avere a sporitu in primulu semestru alu anului curentu cu l. 329.451.

Prin sum'a dobendei produse in semestrulu I din 1877 se mai constata, cà averea asociatiloru s'a fortificatu in acelu semestru cu 5,252 la suta, ceea ce corespunde cu o dobanda anuala de peste 10,50 la suta, afara de beneficiile provenindu din mortalitatea asiguratiloru.

Gestiunea fondului intregu alu asiguratiloru s'a constatatu cà este impartita in grupe correspunditóre cu terminulu asigurarei, si a-nume in 17 grupe, alu caroru terminu de asociatiune espira succesivu cu incepere de la anulu 1881 si pana la 1897. Averea acestoru diferite grupe se administréza intr'unu modu distinctu si separatu de cele alte ramuri ale Societatei „Dacia“, éra din registrele sectiunei s'a pututu constata intr'unu modu esactu tóte versamintele facute de càtre fiacare membru alu asociatiuniloru.

Averea totala a asociatiuniloru s'a gasitu cà ... plasata pana la finele semestrului antaiu din anulu 1 ... in modulu urmatoriu:

1. Casele din piati'a theatrului Nr. 36, valóre de lei	292
2. II. Imprumuturi ipotecarie in primulu rangu	978
3. Efecte publice romane	229.420
4. Imprumuturi pe politia de asigurare	46.462
5. Imprumuturi pe deposite de efecte publice romane, priimite cu 60 la suta din valórea nominala	199.830
6. Debitulu Societatei „Dacia“ dupa cpt. cur.	46.033
7. Numerariu si dobendi restante	53.772
Totalu brutu lei	1,846.065

Sciri diverse.

(Baluri pentru turcii raniti) se dau in B.-Pesta si pe airea. Bine facu; numai se nu condamne pe altii, candu le-ar urma exemplulu.

(Comerciu spurcatu cu capete de ómeni.) Odinióra sultanulu platea pentru capete de soldati inimici càte unu galbinu; asta-data in Bulgari'a se face comerciu cu capetele soldatiloru din ambele parti beligerante. Ómeni-hyene mergu pe campii de batalia parasiti de trupe, taia capetele mortiloru, scotu apoi falcile cu dinti intregi si sanetosi, pe care curatiendu-le de carne, le trimitu la Parisu de vendiare pentru dentisti. carii apoi scotiendu dintii, compunu din ei garnitur... minunate pentru persónele lipsite de dinti. De aci se póte esplica si impregiurarea, cà intrandu la unii artisti de dinti, in laboratoriele loru te lovesce o putóre de cadavru. (Dupa Hon.)

Conversatiuni literarie.

Despre dictionariulu academicu alu limbei romane.

(Urmare.)

In anulu 1867, in dio'a de1/13 Augustu Societatea literaria conchiamata de càtra gubernu se inaugurà cu solemnitate atàtu de marétia si cu afluenti'a unui numeru asia mare de poporu, precumu raru se mai vediuse vreodata in capital'a Romaniei. Cu acea ocasiune, demnulu de memori'a celei mai departate posteritati Stefanu Golescu, pe atunci cá ministru, totuodata presiedente alu solemnitatiei, pronuntíase urmatóriele sententie ce aru merita se fia sculptate in marmora.

„Me simtiu detoriu in urm'a diverseloru imp... urari ce cunósceti, se amentescu in acésta solem... mare di a istoriei nostre literarie, me semtiu de... dicu, a amentí, care este scopulu acestei socie... inauguràmu.

„Nu potu face, mai bene de càtu a da ... referatului guberniului de la 11 Februariu càtra L... tenenti'a Princiaria, prin care suppune la approbarea ei decretulu de constituire a acestei societatei.

Domnulu Ministru cetesce referatulu cu No. 1140, reprodusu mai susu; apoi adauge:

„Acestu reportu, vediurati Domniloru, spune lamuritu totu ce dorimu, totu la ce aspiràmu prin infientiarea societatei insarcinata cu lucrarea gramatecei si a glosariului limbei române. Abiá mai erá lipsa in secululu in care suntemu, de asemenea esplicatiune; cà-ci nu pote fi dorintia mai iertata pentru membrii aceleiasi natiuni, ori cumu D-dieu ar fi despartit'o politicesc decàtu de a'si cultivá limb'a nationale, tesauru pre ca... nu este potere omenesca se l' ie de la unu poporu.

„Aveti, Domniloru membri, mai inainte ... e a ve ocupa de regulamentele constitutive ale ... atei. Le veti face, dupa cumu ve voru povetiuí lu... ve D-vostre. Gubernamentulu den acésta óra nu ... pote avé unu amestecu in lucrarile D-vostre.

„Societatea este si remane independente si bera si independente a fostu, este si va fi limb'a pop... românu, oricàte servituti si vicisitudini au pututu vaiá grumadii unora dintre noi. De astadi incol... cietatea literaria independente, va avé responderea ... glori'a lucrariloru sale. Ministeriulu va depune in mane D-vostre, Domniloru membri, fondurele ce den dive... legate posede dejá societatea, si alu caroru deposit legale si naturale, pene astadi, erá ministeriulu ... langa assemenia fonduri materiali, D-vostre ... astadi de la natiune unu depositu de una vale... mabile, limb'a sa.

…esta sala, in care ce… …imei si mentei, si i… acesta di, in care vor… …iele toturoru Ro…niloru, ce va poté dice …entulu Românieі, ce nu ar fi dejá in anim'a …?

…n aceste ânime cetimu acea dorentia cà: socie… …literaria se nu uite neci unu minutu, cà depositulu sacru primitu de la strabuni, limb'a, trebue se'lu lasàmu posteritatei române despulberatu si poleitu, cumu se despulbera si se poleiesce una scula strabuna, dera intregu si intactu.

„Representanti ai limbei române den tote anghiurele, pre unde Traianu si Aurelianu au plantatu vulturii Romei, cugetati mai alesu cu ingrijire de a nu despartí prin limba pre poporu de clasile culte; càci limb'a nu este a unei clase, ci a natiunei; si separarea limbei ar fi unu germene cu multu mai fatale, decâtu relele ce aveti a combate astadi.

„La lucru, societate literaria, iubit'a Românіloru.“

Dupa aceea Vas. Al. Urechia in discursulu seu de inaugurarea bustului de marmora alu lui Ev. Zappa, consacrà memori'a generosului fundatoru prin urmatóriele cuvente.

„Evangeliu Zappa n'avù, càte dile traí, altu doru, de càtu d'a vedé pre fratii lui din Pindu intrati pre calea de cultura, care prin impregiurari mai favorabile neamu deschis'o noi cesti alti Români; Zappa n'avù de catu una viua aspiratiune, acea d'a vedé unificarea, contopirea dialectului macedono-romanu cu alu Romaniei traiane. De acea cu mai multi ani inainte dea morí, elu depuse la tesaurulu romanu una suma preste 5000 galbeni, pentru ca cu ea se incepa edificarea, cumu dice reportulu guberniului de la 11 Februariu, aceloru doue mari colonate ale templului nostru nationale: gramatec'a si glosariulu limbei romane.

„Ide'a nationale, ce a implutu ânim'a si mentea lui Zappa, càtu a traitu, a fostu ultim'a lui preoccupatiune morindu. Prin testamentulu seu, resplatindu iubirea devotata a rudei sale, onor. D-nu C. Zappa, elu facù una larga parte si obiectului affectiuniloru sale: Limbei. Elu hotari, ca legatariulu seu universale se aiba a respunde in perpetuitate càte una milie galbeni pre fiacare anu, si assegurà acestu venitu ca ipoteca eterna in mosiele ce lasà.

„Aceste fonduri generóse, cari assegura deplena indepedentia societatei, suntu singure ele monumente si marmure, cari voru perpetuá numele lui Evangeliu Zappa.

„Una natiune, care aspira se traiesca, trebue se scia insa a si amentí. Una natiune, care scie a presará stratele si piatiele cetatiloru, si salele museeloru, cu representatiunea si amentirea barbatiloru iei, acea natiune semena pre tota diu'a noue sementie de gloria.

„Se ne amentimu deci, D-loru, in acésta di, in care inauguràmu tocmai societatea, ce va despune de donatiunile lui Zappa, se ne amentimu de elu in modu demnu de cultur'a si seculului in care traimu, si de acea amore a romanismului, care a implutu vieti'a lui.“

„Acea marmura rece, care va pastrá in sal'a societatei literarie suvenirea generosului iei donatoriu, e va inca di caldur'a iubirei si a respectului nostru.

„Onóre lui Evangeliu Zappa!

„Iubirea lui de romanismu fia unu esemplu, care se afle multi imitatori!“

La acestea respunse venerabilele membru D-nu Timotheu Cipariu in urmatóriele sententie lapidari:

„Domniloru! Societatea literaria, fundata din liberalitatea unui guberniu romanu patriotecu, de astadi 'si incepe lucrarile sale. Prim'a Augustu 1867 va face, asiá credemu si speràmu, una epoca noua in vieti'a culturei nationali romane, una epoca ilustra si de memoria indelebile pentru intrég'a romanime.

Societatea are una misiune inalta, si unu scopu atatu de sacru. catu nu potu crede, domnii mei, cà mai pote fi vr'unu Romanu, unulu adeveratu, care se nu li recunosca acesta misiune importante, si se nu li ureze …mai salutarie resultate pentru intreg'a romanime.

Ea nu are misiune si scopure politece. Fundatorii …embri iei si toti fautorii potu se fia suspectati …nicii natiunei romane, ca totu d'auna, cà avemu …ie subversive si ostili altoru natiuni, intre cari …langa cari vietiuimu. Insa care lucrare, fia …e onesta, nu si-a avutu inimicii sei? Si candu a …u vr'una data Romanulu aperatu de suspiciuni malevole?

De acea neci noi neci urmatorii nostri, nu ne vomu retrage de la lucrarile salutari natiunei nostre numai de fric'a suspiciuniloru nemeritate, càror'a suntemu espusi.

Domniloru! Semtiulu natiunale s'a desceptatu in tota romanimea. Natiunea romana a venitu la cunoscenti'a posetiunei, care i se cuvene intre natiunile Europei; ea va face toti pasii cuveniti pentru a ocupá acesta posetiune cu demnitate.

Natiunea romana de ací inainte va fi solidaria pen… corpulu intregu, si nu voru mai fi partite, („ura!“ …lungate), care se ne desunesca de la unulu si ace… …solidariu, cultur'a nationale.

…ne ací patri'a romana, limb'a si natiunalitatea, ne a…tu calcata de Huni, Slavi, Turci si altii. Amu inceput… a ne liberá patri'a, amu inceputu, a ne liberá limb'a. Amu inceputu, domniloru, abia amu inceputu, dera nu amu terminatu; remane ca se contenuàmu si …temenàmu.

Barbatii de statu ali romaniloru voru ingrijí pen… liberarea perfecta a patriei romane. Suntu de …nvingere, ca eli 'si voru implení cu santetate inalt'a misiune, — si patri'a romana in urma va devení …ra. (Ura!)

Pentru eliberarea limbei nationale va ingrijí, mai …ti…iune, intre altele, chiaru acésta societate literaria ingrijí ca limb'a romana se scape de totu jugulu despotismului, sub care de seculi a gemutu. Ea va ingrijí pentru conservarea unitatii limbei romanesci in tote provinciele locuite de Romani. Ea i va reda form'a curatu natiunale romana, pentru ca se figureze cu tota demnitatea intre si langa sororile iei de origine latina. Ea va pune fundamentulu pentru una literatura adeveratu natiunale, corecta in spresiuni, corecta in forme, fora care nece una literatura nu pote meritá de a se chiama literatura.

Celu a totu potente, care nu ne a lasatu se perimu in furtunele secliloru trecuti, si carele si-a intorsu indorarea sa si càtra nepotii Romei vechie, credemu si speràmu, ca ne va intende sant'a mana si ne va benecuventá lucrarile nostre, pentru cà suntu curate, pie si devotate unei cause sacre, ca insasi religiunea, carea detorimu santului seu nume.“

Candu D. Cipariu 'si terminà cuventarea, trebuira mai multe minute, ca se se pota restabilí liniscea; atâtu de detunatorie fura aplausele si urarile.

In 6/18 Augustu societatea isi deschise siedintiele sale ordinarie din acelu anu si se apucà de lucru. Afacerea sa principale pentru asta-data fu: Compunerea statuteloru si constituirea sa, cá societate academica, dupa care au urmatu discussiuni lungi si serióse in mai multe siedintie asupra orthographiei ce ar fi de a se adopta pentru tóte lucrarile societatiei.

Toti membrii adunati era de acordu intr'unu punctu, cà déca voiescu progressu in activitatea loru comuna, inainte de tóte au se ajunga la uniformitate in modulu scrierei. Problema fórte delicata acésta, pe care n'au deslegat'o invetiatii nici unui poporu din cele mai civilisate in patrudieci de dile si nici macaru in patrudieci de ani. Asia se intemplà si cu noi. Abia in a trei'a sessiune, adeca in siedinti'a din 13 Septembre 1869 Societatea adoptà provisorie cu maioritate preponderanta „Modulu de scriere pentru publicarea Annaliloru si altoru lucrari a le societatei academice romane, asia precumu se vede elu trecutu in Annalile acelei sessiuni si in colectiunea sa separata, de statute si regulamente.

Intre acestea se publicase concursu pentru partea prima a Gramaticei, éra premiulu se adjudecase la a dlui T. Cipariu. In càtu pentru dictionariu, Societatea cunoscù de timpuriu, cà acestu scopu nu se va ajunge prin concursu; de aceea recurse la midiuloculu de a'si alege din sinulu seu una commissiune lexicographica de trei membri, a carei missiune inportanta se fia, a redacta unu dictionariu alu limbei din totu materialulu seu cunoscutu pàna acumu si din celu ce va mai fi scosu la lumina atàtu de càtra membrii societatiei, càtu si de càtra oricari alti romani seu filoromani literati. „Regulamentulu pentru lucrarea si publicarea dictionariului limbei romane“ votatu in 16/28 Augustu 1869 coprinde in 19 art. conditiunile sub care era se se redactédie, tiparésca si supuna la revisiune dictionariulu. Citindu ori-cine acelea conditiuni cu sange rece, va afla cà unele din acelea suntu draconice, ér' altele aprópe inpossibili de inplinitu. A obliga pe trei ómeni in specialitatea lexicografiei, cá in fia-care luna se dea la lumina celu pucinu doue cóle 8°, formatu mare de lexiconu, cu litere garmond, in doue columne, fóra interlinii, este mai multu decàtu severu (art. 6). A le pune terminu peremtoriu de patru ani, in care se fia terminatu dictionariulu in 100 de cóle tiparite, era conditiune si mai aspra. (Art. 14.) A cere dela societate, cá la inceputulu fiacarei sessiuni comissiunea se'si dea lucrarea facuta preste anu la revisiunea sectiunei filologice, nu semnifica mai puçinu, decàtu cá acea sectiune in cele 40 de dile càtu avea se tiena sessiunea annuala, se nu mai pota lucra nimicu in sinulu seu, nici a partecipa la lucrarile comune ale societatiei intregi, care mai totudeauna suntu numeróse. (Art. 17.) Si cá se ne facemu idea si mai chiara de greutatea sarcinei ce se inpunea comissiunei lexicographice, voiu cita intregu art. 18 care tiene: „La fiacare vorba se va pune etimologi'a ei, traducerea in limb'a latina, insemnarea generala a vorbei, apoi insemnarile speciali (acceptiunile), figurarea ei in constructiuni, varie forme de locutiuni, proverbie etc.“

Fórte bine: acestu modu alu scrierei unui thesauru de limba trebuea se se puna si céra cá conditiune imperativa, déca voiamu se avemu unu adeveratu dictionariu romanescu, nu inse cu terminu peremtoriu si nespusu de scurtu, in comparatiune cu anii lasati societatiloru lexicografice séu individiloru la alte popóra. Cei cari nu cunoscu de aprópe causele, care au inpinsu pe societatea academica la acésta severitate fóra exemplu, 'iar potea respunde scurtu si indesatu: Patere legem quam tu tibi fecisti (sufere legea ce ti-ai facutu tu insuti). 'Noi inse cá interessati de aprópe ori-candu e vorb'a de thesaurulu limbei nóstre, avemu se petrundemu mai afundu, spre a da de causele acelei severitati.

(Va urma.)

„Elemente de constitutiunea patriei“ de T. Petrisioru.

(?) In Nr. 49 alu „Scólei rom.“ din decembre tr. a aparutu o corespondintia, prin care se recomenda invetiatoriloru nostri opsiorulu de mai susu, cá fórte practicu pentru scóle. Fia-mi permisu a face si eu unele observàri asupra acestei carticele, fara inse a voí se detragu ceva din meritulu d. P., pentru-cà lips'a de unu astfeliu de manualu tocma se semtiá in scólele romane.

Modestele mele observari, tacundu de multimea ereriloru tipici, cari intr'o carticica atàtu de mica, compusa pentru baiati, se poteau, ba ar fi trebuitu a se ocoli, suntu:

a) in privinti'a stilului. Acesta pe une locuri e cu totulu contra firei romanesci; pe airea constructiuni intregi n'au nici unu intielesu; ortografi'a in unele cuvinte e prea radicala etimologica, ér intr' altele chiar unde ar fi de lipsa, e neglésa etimologi'a.

Cate-va exemple:

p. 12. . . elu se ingrigesce despre se (sic) securitatea personala si a averei, elu (ce?) despre moralitatea, despre causa . . etc.

p. 13. „Dreptulu de alegere au toti“, in locu de „ilu au“.

p. 21. A atiutiá **spre** alegatori pentru unulu ori pentru altulu atatu inainte de alegere, catu si in diu'a alegerei sub pedépsa grea, este opritu“ (verbulu are locatiune magiara).

p. 25. trebile finan**ciei**.

p. 28. liubire, p. 37 volia.*)

p. 30. a**r**andi, pl**e**tésca.

p. 37 Ereditate se numesce averea, care remane dupa cineva si se cumperamu numai avere curata. Eredi in trei moduri; seau prin lege, seau prin contractu.

p. 39. Benele atatu **alu** familiei catu si **a** tierei.

p. 40. Regele este celu **dein** antaiu in statu.

p. 55. déca cineva are mai multi titule. . . etc.

b) § 29. Despre **cambia** se dice: cambiale **suntu** unu feliu de contracte si se **deosebescu** de contracte. Totu in acestu § se dice, ca celu ce iá bani pe cambiu si nu tiene terminulu, **fórte in scurtu se execuéza,** ceea-ce nu stà. Execuarea in pripa seau mai tardia depinde de la fórte multe impregiurari. Asemenea sfatulu de a se ferí cineva **cá de focu** de imprumutele pe cambii ilu aflu cu totulu nepotrivitu. Eu, din contra, tuturoru, cari intíelegu, ce va se dica cambiu seau politia, déca suntu necesitati a imprumutá, le asiu recomandá politiele, pentru ca se potu efectui **mai** usioru si cu mai pucine spese.

In fine:

c) Adausulu: **despre titule** dupa parerea mea potea se remana cu totulu afóra. La nici unu casu inse nu se potu admite asia dupa cumu ni-le propune d. P. In limb'a magiara d. e. potu avé sensu, dar la noi ar fi pecatu se-si sfarme cineva capulu cu unu catalogu de titulaturi. Bine ar fi se ne orientamu in privinti'a ast'a dupa fratii din Romani'a libera, la cari Domnitoriulu se tituleza: **Mari'a Ta;** ér de la ministri incependu toti functionarrii cu **domnule;** domnule ministru, d-le advocatu, d-le procuroru, etc. ér preotii: **Santi'a Ta.**

La noi ar fi de ajunsu pentru imperatulu, Maiestatea Vóstra, pentru metropolitulu: Exelentia Vóstra, pentru episcopi Ilustritate; pentru canonici si protopopi: Reverendissime; pentru preoti: Santia Ta; ér in alte casuri totu deun'a' Domnule.

Nu in titule se cautamu gloria si renume, nu cu frase si complimente se amblamu dupa grati'a cuiva, ci virtuile si meritele se ne radice numele, francheti'a si sinceritatea se ne procure simpathi'a si iubirea celoru din giurulu nostru.

Asiu dorí ca d. P. la o eventuala nóua editiune a opuscului d-sale, se iá in considerare si observarile aceste cu deosebire asupra tituleloru, cari suntu unu efluxu naturalu alu firei democratice romane.??

---

*) Aici mi-vine aminte, ca aflandu-me in cutare scóla poporala amu observatu, ca invetiatoriulu lasase afóra pagini intregi din legendariulu d lui St. Popu, fiindu ca nu le poté propune eleviloru. Sciti pentru ce? Erá nefericitulu **I,** care se furisiá prea indrasnetiu in cuventulu **pui.**

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 17 Ianuariu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.62	cr.
Moneta de 20 franci	„	9.51	„
Imperialu rusescu	„	9.75	„
Moneta germana de 20 marce	„	11.82	„
Sovereigns englesi	„	11.98	„
Lira turcésca	„	10.80	„
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	103.73	„

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

15/3 Ianuariu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	90.—	b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	—.—	„
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	87.50	„
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„	83.50	„
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	70.—	„
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	81.—	„
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	125.—	„
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	—.—	„
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	—.—	„
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	200.—	„
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	40.—	„

Anuntiu.

Subscrisulu mi-amu transpusu cancelari'a advocatiala dela Abrudu la Sibiiu Strad'a Urezului Nr. 25 in Etagiulu alu II-lea; — ceea ce prin acést'a cu aceea observare se aduce la cunoscinti'a onoratului publicu si a clientiiloru mei: cumca tóte causele dejá mie incredintiate si incredintiande le voi efeptui cu tóta promtitudinea si conscientiositatea. —

Sibiiu in 1-a Ianuariu 1878 st. v.

L. Basiliu Poppu d' Harsianu,
advocatu.

1—2

La **W. Krafft** in **Sibiiu** se vendu

Calendarie pe 1878

Amiculu Poporului	pretiulu	50	cr.	trimisu pe posta		55	cr.
Bunulu Economu	„	45	„	„	„	50	„
Calendariulu de Closius cu cirile	„	22	„	„	„	24	„
Calendariulu din tipogr. archid. cu cirile	„	25	„	„	„	30	„

☛ Pretiulu se póte tramite mai cu inlesnire prin mandate postali (posta-utalvány).

redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tiparulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.